

Feestrede door R.C. van Caenegem, voorzitter van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent

Mijnheer de Gouverneur,
Mijnheer de Burgemeester,
Beste Leden en Vrienden van de Maatschappij,

We zijn aan het einde gekomen van het academisch gedeelte van deze viering. Zaterdag 6 november 1993 is een memorabele dag geworden, met voortreffelijke historische voordrachten, zeer geapprecieerde lofwoorden vanwege de hoogste gezagdragers van provincie en stad, boeiende en deskundig ingeleide muziek en zelfs een prijsuitreiking aan één van uw bestuursleden ! Onze warme dank gaat uit naar alle sprekers, kunstenaars, organisatoren en openbare besturen die deze heuglijke dag mogelijk hebben gemaakt hetzij door hun persoonlijke inspanningen hetzij door terbeschikkingstelling van lokalen of subsidiëring. Een aantal personen konden hier vandaag niet zijn. Ze hebben zich geëxcuseerd en ons felicitaties gestuurd. Het zijn: de dames Lea Dhondt-Sevens en Griet Maréchal (Gent), Baron de Bethune (Kortrijk) en de heren Jans (Mechelen) Jacques Nenquin, Walter Prevenier, Juul Verhelst, Luc François, Gabriel Sanders (Gent), Herwig Deumens (Antwerpen), P. Coucke (Zeteldirecteur Kredietbank Gent), Marc Struyfs (auteur van de index van onze publicatie) en Michiel Berckmoes (auteur van de historiek van de Maatschappij).

De Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent werd op 11 maart 1893 om 8u. 's avonds opgericht in het huis van haar eerste voorzitter, August De Maere (toen nog geen baron), aan de Zonnestraat, n° 6, onder de benaming "Geschied- en Oudheidkundige Kring van Gent. Cercle historique et archéologique de Gand". Ze bestaat dus honderd jaar; ze heeft echter niet alleen honderd jaar bestaan, maar ook honderd jaar gewerkt.

In de samenstelling van haar leden - de 200-300 paladijnen die haar substantie, haar *anima e corpo*, hebben gevormd - en in haar activiteiten steekt heel wat evolutie : het verhaal ervan is een stuk Gentse sociale geschiedenis. Zo is ons ledencorps democratischer geworden. We zijn niet meer de corpulente, gewoonlijk franssprekende bourgeois van honderd jaar geleden. We zijn afgeslankt, net als onze banketten, zoals u dadelijk zult

RAOUL C. VAN CAENEGEM

merken. Vergelijk inderdaad ons huidig menu :

- aperitief
- balotine van staartvis met prei
- kalfszwezerik met sjalotjes in de rode wijn
- lamsbaron met dragon
- gemengd dessert
- mokka

"met aangepaste wijnen"

met een typisch menu van honderd jaar geleden :

- Huîtres impériales
- Potage Tortue
- Truites Cambacères
- Râble de chevreuil à l'Écossaise
- Poulardes à l'Ambassadrice
- Cailles Bohémiennes
- Chauffroix (sic) de mauviettes Médicis
- Fonds d'Artichauts Lyonnaise
- Faisans farcis au gibier
- Bécassines au fumet
- Croûte de foies gras
- Méringue Chantilly
- Glace Plombières
- Ananas, Raisins, Fruits
- Dessert
- Café

Dit alles overgoten met Haut Sauterne (sic), Sherry, Delbeck St.-Julien, Pichon Longueville, Gruau (sic) Larose, Clos Vougeot, Louis Roederer en Veuve Cliquot (banket 1892, naar aanleiding van de 75e verjaardig van de Gentse Universiteit).

Er zijn ups en downs geweest in het ledental. Bij het vertrek zaten er 48 werkende en 29 ereleden op onze trein. In 1902 werd het cijfer 250 bereikt en in 1904 werd het getal 300 overschreden. Na een daling in verband met de Eerste Wereldoorlog is ons ledental vanaf 1925 gestabiliseerd op ongeveer 200. Op de dag van vandaag zijn we met 212.

Er zijn veranderingen geweest in onze doelstellingen. De zorg om het behoud en de restauratie van onze monumenten - stomme en toch sprekende getuigen van ons rijk verleden - was een angstig en dringend programmapunt in onze aanvangsfase. Vergeten we niet dat de stad in het begin van 1885 was opgeschrikt door affiches waarop de openbare verkoping van het Gravensteen werd aangekondigd, ongetwijfeld met het oog op afbraak (oude monumenten zijn onze trots, maar ook onze verantwoordelijkheid, want ze

FEESTREDE HONDERD JAAR 'MAATSCHAPPIJ'

behoren tot het cultureel patrimonium van de hele mensheid). Deze oorspronkelijke bekommernis is uit de gezichtskring van de Maatschappij verdwenen, deels omdat zo veel is gered en gerestaureerd (zie onder meer de St.-Niklaaskerk waarvoor ons genootschap sterk heeft geijverd) en deels omdat de openbare besturen terzake speciale diensten met geschoold personeel hebben opgericht die deze taak op zich hebben genomen - ik verwijs o.m. naar de D.M.S.A. van de stad Gent en de Culturele Dienst van de Provincie Oost-Vlaanderen. Toch meen ik dat we wat te ver zijn afgedwaald van die vroege belangstelling en ik hoop dat de oudheidkundige en kunsthistorische bijdragen in de toekomst een grotere plaats zullen innemen in onze publicaties.

Naast verschuivingen zijn er ook constanten. De Maatschappij is Gents, en in hoofdzaak bekommerd om het Gentse en het Vlaamse verleden. Ze heeft steeds veel belang gehecht aan de publicatie van de resultaten van oorspronkelijk historisch onderzoek van een hoog wetenschappelijk gehalte: "scripta manent"! Haar *Handelingen* en *Verhandelingen* worden zeer veel geciteerd en staan in de bibliotheken en archieven van vele landen aan beide zijden van de Atlantische Oceaan. De Maatschappij was van in het begin apolitek en is dit gebleven. De liefde voor Gent en het streven naar objectief geschiedkundig onderzoek zijn doelstellingen die mensen met uiteenlopende maatschappijvisies bij elkaar brengen. Onze leden zullen wel tot verschillende ideologische families behoren - daar wordt nooit naar gevraagd - maar de Maatschappij zelf is "politiek dakloos" en in geen van onze 'zuilen' geïntegreerd. We zijn een moderne versie van de beruchte *gyrovagi*, de rondzwervende monniken uit de Middeleeuwen die in geen abdij verankerd waren. Toch hebben de politici in staat, provincie en stad zich steeds over ons ontfermd: men zou hun subsidies kunnen zien als een variant op het vierde werk van barmhartigheid, "de (politiek) daklozen herbergen". Reeds over het "Comité du Château des Comtes" van 1887, de voorloper van onze Maatschappij, lezen we dat het "geen eenzijdig liberaal of katholiek karakter had, zodat het voor alle partijen een aanvaardbare gesprekspartner kon zijn" (Berckmoes) en over ons eigen Genootschap heette het vanaf het begin: "De basis die de leden zou verenigen moest de cultus van het verleden zijn, de liefde voor de geboortestad en de liefde voor Vlaanderen. En andere, politieke of ideologische bindmiddelen of connecties waren er dus niet" (Berckmoes, onder verwijzing naar Bull. I, 1894, p. 1-4).

Ook de band met de Universiteit is een constant gegeven. Men kan het normaal vinden dat de professoren in de geschiedenis zich inzetten voor de Maatschappij, dit wil zeggen lezingen gaven, studies publiceerden en voorgelegde manuscripten evalueerden. Toch moest dit niet automatisch zo zijn, want die zeergeleerde heren hadden zich ook in hun spreekwoordelijke ivoren toren kunnen opsluiten. Gelukkig hebben ze dat niet gedaan en zich volop gemengd in de grote debatten rond de stad, haar geschiedenis en haar

RAOUL C. VAN CAENEGEM

historische monumenten : hun expertise stond in dienst van wat ze als het *bonum commune* zagen. We lezen dat Prof. Fredericq bij de samenstelling van het eerste bestuur van het nieuwe genootschap voorstelde twee van zijn jongere collega's-historici tot secretaris te benoemen, nl. Adolf de Ceuleneer en Henri Pirenne. "Door hun opname in het bestuur, zo lezen we verder, werden de banden tussen de "Kring" en de historische school van de Gentse Universiteit bovendien meteen stevig aangehaald" (Berckmoes, verwijzend naar Bull. I, 1894, p. 14). Niemand kon op dat moment vermoeden dat in 1991 onze Maatschappij een geambieerde Geschiedenisprijs aan haar neus zou zien voorbijgaan precies wegens die nauwe banden met de Universiteit¹. De reële banden met de Gentse Faculteit der Letteren betekenen - het weze hier terloops gezegd - niet dat hier van enige monopoliepositie sprake zou zijn (zoals uit de huidige samenstelling van het bestuur blijkt). Graag begroet ik hier pro-decaan Van Eenoo, die decaan Willems, die verhinderd is, vertegenwoordigt.

Bij de terugblik, die past op een Jubileum, horen natuurlijk ook woorden van dank. Dank aan de leden en meer speciaal de bestuursleden die ons zijn voorgedaan - inzonderheid de 3 vorige voorzitters : Kanunnik Van den Gheyn, prof. van Werveke en prof. De Laet. Dank aan staat, provincie en stad voor hun steun en appreciatie, dank aan onze sponsors, de Gentse financiële instellingen die ons op kritische momenten van faillissement en de openbare verkoop van onze boeken in de zaal Piessens hebben gered, dank aan de auteurs van onze verhandelingen en artikels, dank aan de heer Michiel Berckmoes, de historicus van de Maatschappij, wiens verhaal u zult ontvangen. Hier tientallen namen van verdienstelijke mensen opsommen zou niet zinvol zijn, want u zult ze in zijn boek ontmoeten. Toch moet m.i. een uitzondering gemaakt worden voor onze stichter en eerste voorzitter, August baron de Maere Limnander d'Aertrycke, een geboren St.-Niklazenaar, die zich op 24-jarige leeftijd te Gent heeft gevestigd en er gemeenteraadslid en schepen is geworden. Hij was een dynamisch man, met oog voor economische realia (hij was waterbouwkundig architect), maar ook voor de rol van de cultuur in een beschaafde samenleving : hij was voorzitter van de Nederlandse Taal- en Letterkundige Congressen tussen 1867 en 1899, lid sinds 1863 van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas en sinds

¹ Bedoeld is de Prijs van het Gemeentekrediet.

Zie toespraak van de Ondervoorzitter van het Geschiedeniscomité van het Gemeentekrediet, dd. 20.3.1991. Het bestuur van de Maatschappij heeft tegen deze discriminatie, onder verwijzing naar het Reglement van de Prijs, geprotesteerd op 26.9.1991 en heeft een antwoord dd. 30.10.91 ontvangen waarin de voorzitter van genoemd comité schreef: "Nous cherchons à être équitables et nous sommes bien forcés de nous arrêter de façon irrévocable".

FEESTREDE HONDERD JAAR 'MAATSCHAPPIJ'

1886 van de Brugse Emulatie - twee van onze meest doorluchtige voorgangers. Dat zijn "Kring" met glans de honderd jaar heeft gehaald is de beste hulde die men zich kan indenken aan zijn vooruitziend en juist inzicht. Bij een Jubileum hoort ook een blik vooruit : onze honderdjarige is inderdaad nog kras en kranig, en vastbesloten van haar tweede eeuw, die zich grotendeels in het derde millennium zal afspelen, een succes te maken. Natuurlijk worden daar nu reeds plannen voor gesmeed en één ervan wil ik u al dadelijk voorstellen. Het bestuur heeft de bedoeling de contacten met de leden levendiger en directer te maken : een nieuwsbrief en een gesprekje tijdens onze zesmaandelijksse begeleide bezoeken zijn niet goed genoeg. Vanaf 1994 steken we van wal met een jaarlijkse ledenvergadering, waarschijnlijk in de herfst. Er zal een voordracht (met discussie) zijn over recente onderzoekingen, een evaluatie van onze activiteiten, bespreking van nieuwe initiatieven uitgaande van leden zowel als bestuur, verslagen van de Redactiesecretaris-penningmeester en van de Secretaris en tenslotte een receptie waar de leden informeel met elkaar en met het bestuur een babbeltje kunnen slaan. Voor de huidige generatie zal dit een novum zijn, maar wie ooit onze vroege 'bulletijns' heeft gelezen weet zeer goed dat we hiermee zullen aanknopen bij één van onze oudste tradities.

Mijnheer de Gouverneur,
Mijnheer de Burgemeester,
Beste Leden,

Hiermee besluit ik - met de nodige plechtigheid in de stem - de eerste honderd jaar van de Maatschappij en luid haar tweede eeuw in. We wensen haar

"veel geluk en zegen
op al haar wegen" !

(1) Voorzitter, em. prof. dr. R.C. van Caenegem licht het verloop van de Academische zitting toe. Op de eerste rij (van links naar rechts) erevoorzitter em. prof. dr. S.J. De Laet; Gilbert Temmerman, burgemeester van Gent; prof. dr. Herman Balthazar, provinciegouverneur Oost-Vlaanderen; prof. dr. Romain Van Eenoo, prodecaan faculteit der Letteren en Wijsbegeerte. Op de tweede rij: bestuursleden van de jubilerende Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent.

(2) De provincieraadzaal tijdens de toespraak van Gilbert Temmerman, burgemeester van Gent.

(3) Het bestuur van de 'Maatschappij' tijdens de toespraak van prof. dr. Herman Balthazar, provinciegouverneur.

(4) De 'Cappella Pratensis' onder leiding van Rebecca Stuart tijdens een der muzikale intermezzi.